

Відгук

офіційного опонента **Данилюка Сергія Семеновича**

про дисертацію Добіжи Надії Вікторівни

«Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови у процесі педагогічної практики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Удосконалення наукових уявлень у напрямку суттєвого розвитку особистості майбутнього вчителя та співвіднесення його з явищами і процесами, які відбуваються у сучасному світі, вимагає досліджень, які б формували нове бачення інтерсуб'єктних взаємодій в освітньому середовищі. Одним із найголовніших виявів таких взаємодій є індивідуальний стиль педагогічного спілкування. Саме ця особистісна властивість постає як істотна і невід'ємна характеристика персоналії, яка впливає на результативність освітнього процесу.

В умовах глобалізації соціокультурного простору, стрімкого розвитку інформаційного суспільства у значної частини учителів спостерігається розгубленість, невизначеність позиції щодо значення досліджуваного феномена, який виступає в новій ролі.

Значною мірою дослідження формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя допоможе розкрити справжню сутність цього явища, розв'язати проблеми, які виникають у взаємодії і несуть негативні тенденції, не лише психологічного-педагогічного, а й соціокультурного характеру в сучасному освітньому середовищі.

Актуальність проблеми формування індивідуального стилю педагогічного спілкування вчителя іноземної мови зростає в умовах орієнтації України на європейський вибір. А тому у викладанні іноземних мов як бази для соціальнокультурного спілкування і співробітництва ставляться нові вимоги до розроблення ефективних технологій навчання на принципах багатомовності, мультикультурності, інтеркультурної компетентності, заміни старих, традиційних моделей вивчення і викладання мов за новими підходами.

Це вимагає підготовки вчителя іноземної мови нової генерації з яскраво вираженою індивідуальністю, нестандартним мисленням, здатністю до володіння інноваційною тактикою і стратегією, методами розв'язання творчих завдань, спрямованих на іншомовну комунікативну взаємодію та створення інтеркультурного середовища.

З огляду на це, особливої актуальності набуває пошук педагогічних умов і засобів формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя іноземної мови відповідно до сучасних вимог до професійної освіти, яка покликана розвивати творчу індивідуальність майбутнього вчителя, формувати його особистісну творчу позицію і концептуальне мислення.

Усе це свідчить, що обрана для дослідження Н. В. Добіжею тема дисертації має важливе значення.

Аналіз поданої до захисту дисертації, автореферату та публікацій дає підстави стверджувати, що їх автору, в цілому, вдалося виконати поставлені завдання.

Методологічна й теоретична основа досліджуваної проблеми одержала в дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію: чітко і гранично зрозуміло формулюються предмет, мета й завдання дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана послідовність дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає її меті й завданням.

Спираючись на філософські, психолого-педагогічні теорії, що стосуються сфери спілкування, автор забезпечує серйозне наукове підґрунтя проблеми й надає дослідженню характеру теоретичної всебічності.

Вивчення дисертації свідчить про глибину та повноту дослідження. Дисертанткою проведено системний аналіз індивідуального стилю спілкування. На підставі термінологічного аналізу основних понять розглянуто низку співвідношень – педагогічне спілкування, стиль педагогічного спілкування, індивідуально-суб'єктивні й інтерсуб'єктивні властивості особи. Дисертант по-новому оцінив багато загальновідомих фактів, дав їм належну оцінку, «ви кристалізував» із них саме те, що є актуальним для проблеми дослідження. Н. В. Добіжа зуміла сформулювати власну точку зору щодо поняття індивідуального

стилю педагогічного спілкування й дала чітке визначення цього феномену. Автор розглядає індивідуальний стиль педагогічного спілкування як спосіб соціально-педагогічної взаємодії вчителя й учня, який відрізняє його від способу взаємовпливу інших учителів і учнів. Цілком виправданим є те, що у педагога з'являється індивідуальний стиль педагогічного спілкування, коли він перестає наслідувати іншого та створює свій власний.

Дисертаційне дослідження має характер наукової новизни, яка полягає в обґрунтуванні педагогічних умов ефективного формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови у процесі педагогічної практики, а саме: забезпечення реалізації особистісного потенціалу майбутнього вчителя іноземної мови у процесі педагогічної практики; урахування особливостей педагогічного спілкування у процесі навчання іноземної мови; забезпечення психолого-педагогічної підтримки майбутніх учителів іноземної мови у процесі педагогічної практики; розвиток у майбутніх учителів іноземної мови здатності до рефлексії індивідуального стилю педагогічного спілкування.

Безперечним науковим здобутком дисертантки є визначення особливостей педагогічного спілкування у процесі навчання іноземної мови, уточнення її функцій, як шкільного предмета, визначення нових стратегічних напрямів процесу її опанування, перегляду цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання.

Заслугує на схвалення глибоке опрацювання автором питання, яке пов'язане з обґрунтуванням і визначенням рівнів, критеріїв сформованості індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх фахівців. Визначені критерії деталізуються низкою конкретних показників, які дають можливість об'єктивно встановити рівень сформованості майбутніх учителів іноземної мови.

Робота уточнює й поглиблює наукові уявлення про роль педагогічної практики у формуванні індивідуального стилю спілкування майбутніх учителів, етапи й методичні шляхи його становлення. Це дослідження містить ретельний аналіз потенційних можливостей педагогічної практики з формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя іноземної мови. Це дає широкі можливості для розвитку професійно необхідних комунікативних знань, умінь, відповідних особистісних якостей для майбутніх

партнерських відносин.

Значну практичну цінність становить викладена у дисертації методика послідовного й цілісного засвоєння компонентів процесуальної і видової структур комунікативної діяльності майбутнього педагога під час педагогічної практики, що є адекватним процесу формування індивідуального стилю педагогічного спілкування. Під час практики етапи формування індивідуального стилю передбачали: входження майбутнього вчителя іноземної мови у професійне спілкування; усвідомлення й вироблення майбутнім учителем іноземної мови індивідуального стилю спілкування; формування індивідуального стилю спілкування як складника комунікативної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Кожен етап відображає структуру формування індивідуального стилю спілкування майбутнього вчителя. Мета педагогічної практики визначається за її видами й передбачає формування загальних педагогічних і спеціальних умінь для використання індивідуального стилю педагогічного спілкування під час навчання іноземної мови. Зміст педагогічної практики відображає й забезпечує засвоєння майбутніми фахівцями всіх складників індивідуального стилю спілкування. Організаційно-методичне забезпечення спрямоване на створення оптимального суб'єкт-суб'єктного середовища (поєднання теоретичних знань і практичних умінь, здобутих в аудиторії із реаліями практики; співробітництво всіх учасників практичної підготовки – координатора практики, викладача ВНЗ – керівника, студента, вчителя; використання різних форм навчання студентів – індивідуальної, групової). Цей процес дисертант розглядає цілісно та вміло простежує, як проходить формування індивідуального стилю спілкування в контексті професійної підготовки.

На позитивну оцінку заслуговує розроблений автором за допомогою програми Excel електронний тренажер «Твори себе сам». Відповідно до мети завдань, змісту, методів, які визначені на кожному етапі формування індивідуального стилю спілкування майбутнього вчителя, він охоплює систему теоретичних, практичних завдань, діагностик, вправ, інструкцій, порад, відеосюжетів, презентацій тощо. Цей супроводжувальний засіб дозволяє включити механізм професійного саморозвитку майбутнього фахівця, передбачає врахування мотивації студента

до прояву індивідуального стилю спілкування, спрямування на кінцевий результат. Настановами до вправління за допомогою тренажера є встановлення особистісного контакту на основі паритетного партнерства, забезпечення емоційного благополуччя студентів, створення умов для самовираження та самореалізації майбутніх фахівців.

Автор слушно наголошує на важливості актуалізації рефлексивної здатності студентів як суб'єктів фахової підготовки й розглядає її як механізм, що дозволяє суб'єкту зафіксувати наявний рівень сформованості індивідуального стилю, визначити перспективи подальшого удосконалення. При цьому автор визначає шляхи актуалізації цієї здатності й досліджує її вплив на формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього фахівця.

У дисертації представлено динаміку формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови в контрольних й експериментальних групах. На відповідних зведених порівняльних таблицях добре прослідковується перевага результатів, досягнутих автором під час реалізації розробленої методики.

Основні положення дисертації характеризуються науковою обґрунтованістю, надійністю, забезпечені належним аналізом теоретичних засад формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови і коректною організацією педагогічного експерименту, застосуванням валідних діагностичних методик, статистичним аналізом отриманих результатів у поєднанні з їхньою якісною інтерпретацією. Комплекс методів дослідження, адекватних його меті й завданням, дозволив дисертанту переконливо довести істинність сформульованої гіпотези.

На жаль, дисертаційне дослідження не є вільним від недоліків.

1. Зокрема, в роботі недостатньо висвітлено зв'язок теоретичного та практичного складників у процесі формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя іноземної мови.

2. Оскільки формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутнього вчителя іноземної мови розглядається у процесі педагогічної практики, бажано було б ширше висвітлити форми співпраці вчителя та студента, спрямованої на вироблення цієї професійної характеристики.

3. У представленій програмі-тренажері «Твори себе сам» доцільним було б диференціювати завдання за визначеними рівнями сформованості індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови.

4. У дисертації недостатньо уваги приділено пропедевтичній роботі, спрямованій на профілактику подолання труднощів іншомовного спілкування.

5. У роботі варто було конкретніше розмежувати особливості стилю педагогічного спілкування та індивідуального стилю педагогічного спілкування.

Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи і не знижують цінність проведеного автором дослідження.

Підсумовуючи, можна зазначити, що дисертаційне дослідження Добіжи Надії Вікторівни має інноваційний зміст, є самостійним, оригінальним дослідженням, що робить певний науковий внесок у сучасну педагогічну науку і відповідає вимогам, які ставляться до досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки вищої школи
і освітнього менеджменту

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

 Данилюк С. С.

Підпис професора Данилюка С. С. засвідчую

Вчений секретар університету, доцент

Андрусyak Н. О.